

RAPORT DE EXPERTIZĂ

la proiectului Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova (art.75, 76, 79, ș.a.)

(înregistrat în Parlament cu numărul 147 din 10 Aprilie 2014)

În temeiul Concepției de cooperare dintre Parlament și societatea civilă, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.373-XVI din 29 decembrie 2005, Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției prezintă raportul de expertiză a vulnerabilității proiectului Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova (art.75, 76, 79, ș.a.) prin prisma drepturilor omului.

Evaluarea generală

1. Autorul proiectului este un grup de deputați în Parlament, ceea ce corespunde art. 73 din Constituție și art. 44 din Regulamentul Parlamentului.

2. Categoria actului legislativ propus este lege organică, ceea ce corespunde art.72 din Constituție și art. 6-11, 27, 35 și 39 din Legea privind actele legislative, nr.780-XV din 27.12.2001.

Proiectul de lege este atribuit categoriei de lege organică în baza lit. r) alin. 3 al articolului 72 (alte domenii pentru care Parlamentul consideră necesară adoptarea de legi organice). Prevederile articolului 72 din Constituție, precum și prevederile Legii privind actele legislative sunt respectate. În baza articolului 27 din Legea privind actele legislative este menționată categoria actului legislativ - lege organică.

3. Scopul actului (potrivit proiectului și/sau notei informative). Scopul proiectului de lege este de a introduce unele modificări la Codul de Procedură Civilă, prin care se va permite reprezentarea în judecată și a altor persoane în afară de avocați. Este vorba de persoane licențiate în drept ce vor putea reprezenta în interesele rudelor pînă la gradul III inclusiv, asociațiile obștești care promovează apărarea drepturilor omului pentru membrii și beneficiarii săi și persoanele juridice care prestează servicii de consultanță și asistență juridică calificată în baza contractului de prestări de servicii.

4. Nota informativă a proiectului de act legislativ supus expertizei nu conține o argumentare suficientă a promovării proiectului. Nota informativă nu cuprinde o justificare temeinică a faptului că excluderea posibilității reprezentării în judecată de către alte persoane decît avocații a provocat îngrădirea accesului la justiție, inclusiv pentru persoanele care nu dispun de suficiente mijloace financiare. Accesul liber la justiție este un concept de o natură complexă și multilaterală care include și dreptul la apărare. Or, acesta se realizează prin intermediul mai multor instituții care asigură reprezentarea judiciară, consacrate într-un șir de legi, cum ar fi: Codul familiei ce instituie reprezentarea legală, Legea cu privire la mediere, care instituie posibilitatea de a recurge la serviciile unui mediator, Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat ce acordă posibilitatea de a dispune de serviciile unui jurist calificat, în mod gratuit, în situația în care persoana poate proba situația sa financiară precară, precum și alte acte normative, cum ar fi: Legea sindicatelor, Legea privind protecția consumatorilor, Legea insolvenței etc.

Argumentele prezentate în Nota informativă, care invocă asemenea circumstanțe, cum ar fi: pierderea încrederii cetățenilor față de avocați, ca urmare a implicării acestora în diverse acțiuni de corupție sau refuzul tinerilor specialiști de a trece stagierea și examenul în avocatură deoarece nu există o apreciere

obiectivă a cunoștințelor, ori că în adresa Parlamentului parvin multe petiții prin care cetățenii se plîng pe avocați care nu își onorează obligațiunile sunt de natură subiectivă, reprezentînd deficiențe cu care se confruntă și alte domenii sau profesii, nu doar avocatura și care solicită sporirea eforturilor în vederea îmbunătățirii situației și nu atragerea într-o asemenea activitate a altor persoane, a căror profesionalism ridică și mai multe semne de întrebare.

5. Sfera de reglementare a proiectului corespunde următoarelor domenii/drepturi:

Drepturi si libertăți individuale:

Dreptul la apărare (art.26 din Constituția RM)

Drepturi garanții:

Dreptul la acces liber la justiție (art. 20 din Constituția RM)

Dreptul de a cunoaște drepturile și îndatoririle (art. 23 din Constituția RM)

Evaluarea de fond a proiectului

6. Respectarea principiului transparenței este asigurată suficient. Prin proiectul de lege se urmărește instituirea reprezentării în judecată "și a altor persoane în afară de avocați". Avînd în vedere faptul că, acest proiect a fost amplasat pe pagina web oficială a Parlamentului Republicii Moldova, pentru consultări publice, considerăm că este respectat principiul transparenței procesului legislativ și principiile de cooperare cu societatea civilă, iar cetățenii, organizațiile și alți subiecți interesați au posibilitatea de a-și exprima opiniile asupra conținutului documentului.

7. Respectarea principiului participării este asigurată insuficient. Reieșind din prevederile art.7 din Legea privind transparența în procesul decizional nr.239 din 13.11.2008, autoritățile publice sunt obligate, după caz, să întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilităților de participare a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate la procesul decizional. Respectiv, modificările propuse necesită desfășurarea unor consultări publice, în rezultatul cărora ar fi informați atît avocații, care prestează servicii în temeiul licenței de avocat, cît și reprezentanții societății civile, mediului academic, reprezentanții corpului judecătoresc și simpli cetățeni, cu privire la implicațiile ce le provoacă și efectele ce le-ar putea produce acest proiect de lege. În acest context, este necesar de a evidenția faptul că, pînă la elaborarea proiectului nu au avut loc dezbateri publice, nefiind consultate și alte opinii decît cea a autorilor proiectului, respectiv, fiind redusă posibilitatea de a se interveni cu unele recomandări pe marginea acestuia din partea subiecților interesați.

8. Respectarea principiului responsabilizării nu este asigurată. Proiectul de lege nu conține prevederi care să stabilească un mecanism de monitorizare a faptului ce efecte va produce revenirea la instituția reprezentării în procesul civil prin intermediul unor alți subiecți decît avocații și nici obligația de a face public rezultatul anumitor verificări ale funcționării respectivei instituții. De asemenea, acest proiect nu prevede proceduri de responsabilizare a reprezentanților în cazul în care acțiunile acestora nu se încadrează în cerințele legale.

De asemenea, nu este prevăzută nici obligația unei autorități anume de a elabora într-un termen rezonabil un raport privind modul de implementare al legii în fața Parlamentului sau față de cetățeni.

9. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ normelor constituționale. Proiectul/actul normativ este conform parțial Constituției. Proiectul de lege conține norme care, prin conținutul lor, nu întotdeauna sunt conforme Constituției, neconformitățile fiind vizibile în cazul prevederilor care instituie posibilitatea persoanelor juridice care prestează servicii de consultanță și asistență juridică să aibă calitatea de reprezentant în procesul civil.

Articolul 20 din Constituție garantează oricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție. Potrivit art. 15 din Constituție, care garantează principiul universalității, cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea. Astfel, Legea fundamentală fortifică prevederile art.20 printr-o serie de alte drepturi și principii instituționale.

Necesită a fi menționat și faptul că principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a-l utiliza, în formele și în modalitățile prevăzute de lege. De asemenea, accesul la justiție nu poate fi realizat pe deplin în lipsa garantării dreptului la apărare (art.26 din Constituție), care constituie o condiție necesară pentru realizarea eficientă a justiției.

Prin prisma acestor prevederi, proiectul Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova corespunde normelor constituționale și dezvoltă garanțiile accesului liber la justiție, oferind oricărei persoane posibilitatea de a recurge nu doar la serviciile avocaților dar și a altor persoane licențiate în drept, dacă se află în raporturi de rudenie cu cele din urmă pînă la al III-lea grad inclusiv.

Totodată, însă, acest proiect de lege vine să afecteze principiul dreptului la apărare, deoarece apărarea trebuie să fie una calificată și asigurată de persoane autorizate, care se află sub controlul și supravegherea organelor competente, iar acestor condiții pot corespunde doar avocații, nu și reprezentanții care activînd în cadrul unor persoane juridice ce ar presta servicii de asistență juridică ar putea avea un efect distructiv asupra întregului sistem de avocatură, reducînd și mai mult calitatea serviciilor prestate în acest domeniu. Astfel, licențiații în drept nu ar mai fi motivați să obțină licența de avocat, puțînd fără mari eforturi și fără cunoștințe temeinice în domeniu să devină angajați a unor asemenea persoane juridice. În rezultat persoanele care ar avea nevoie de asistență calificată într-un proces civil, ar putea fi prejudiciate, din cauza neprofesionalismului și diletantismului reprezentantului lor, care nu se știe dacă va răspunde pînă la urmă și în ce măsură pentru pagubele cauzate.

10. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ legislației corelative. Proiectul/actul normativ este conform parțial legislației corelative. Potrivit art.26 al.1 din Constituție dreptul la apărare este garantat. În raport cu această prevedere, proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură civilă al RM este în strictă corelație, venind să contribuie la lărgirea spectrului de subiecți care ar fi în drept să asigure respectarea dreptului la apărare.

Totodată, Codul de procedură civilă prin art. 75 prevede că în procesul civil, persoanele fizice își pot apăra interesele personal sau prin avocat. De asemenea, Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, prin art.5, stabilește că pentru realizarea principiului liberului acces la asistență juridică, statul asigură organizarea și funcționarea instituțiilor responsabile de acordarea asistenței juridice garantate de stat. Prin art.29 al aceluiași act normativ se dispune că, asistența juridică calificată se acordă de către avocați publici și avocați care acordă asistență juridică la cerere.

În aceeași ordine de idei, art.5 alin.(3) din Legea cu privire la avocatură prevede că, persoanele fizice și juridice sunt în drept să beneficieze, în modul stabilit, de asistența juridică a oricărui avocat în bază de acord al părților.

Avînd în vedere aceste dispoziții legale, constatăm că legiuitorul acordă un rol primordial în protejarea drepturilor și libertăților omului anume avocatului, care este exponentul unei profesii în care pot accede doar persoane bine pregătite și care urmează să se ghideze în activitatea lor de anumite standarde etice și deontologice, iar în caz de nesocotire a acestor standarde va suporta sancțiuni de ordin disciplinar și pecuniar. Aceste constatări nu sunt, însă, valabile pentru persoanele care, deși sunt licențiate în drept, fiind angajate în cadrul unor persoane juridice care ar avea dreptul la asistență juridică calificată, ar putea cauza prejudicii subiecților ce ar apela la serviciile acestora, fără a suporta careva consecințe. În cel mai rău caz, despăgubirile s-ar putea limita la capitalul social al persoanei juridice, care în cazul unui SRL nu depășește 5400 lei. Or, asigurarea unei asistențe juridice de calitate îndoielnică vine în contradicție cu politicile pe care le promovează statul urmărind asigurarea unei asistențe juridice calificate și instituind pîrghiile prin care asistența juridică calificată în instanțele judecătorești să fie asigurată de către avocați.

Cît privește reprezentarea în instanța de judecată prin intermediul asociațiilor obștești, subliniem faptul că, prin Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, art.35 alin.(1) se prevede că, asociațiile

obștești sunt în drept să acorde asistență juridică calificată, cu excepția reprezentării în cadrul procesului penal și contravențional. Această dispoziție este în corespundere cu scopul instituirii asociațiilor obștești, determinat prin art.2 din Legea cu privire la asociațiile obștești, iar introducerea unor dispoziții în Codul de procedură civilă prin care asociația obștească ar fi în drept să exercite atribuția de reprezentare în procesul civil, contravine scopului instituirii acestor asociații, presupunând realizarea unui profit de pe urma acordării asistenței juridice.

11. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ standartelor internaționale. Proiectul/actul normativ este conform parțial standardelor internaționale. În conformitate cu pct.5 din Rezoluția nr.(78)8 a Comitetului miniștrilor către statele-membre privind asistența juridică și consultanța juridică, asistența juridică trebuie întotdeauna să presupună concursul unei persoane calificate pentru exercitarea unei profesii juridice conform reglementărilor statului interesat, nu doar atunci când sistemul național de asistență juridică implică un asemenea concurs, dar și atunci când reprezentarea părților în fața unei jurisdicții a statului interesat trebuie, în mod obligatoriu, să fie asigurată de o asemenea persoană conform legii aceluia stat.

Prevederile proiectului de lege în vederea modificării Codului de procedură civilă vin în contradicție cu dispozițiile acestei rezoluții, deoarece serviciile de asistență juridică prestate de către alți subiecți, în afară de avocați, ar putea afecta grav calitatea actului de justiție, fapt confirmat prin practicile constatate pînă în anul 2010, când reprezentarea în instanțele judecătorești era exercitată și de alte persoane, nu numai de către avocați.

12. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ jurisprudenței Curții Constituționale. Proiectul/actul normativ nu este conform jurisprudenței Curții Constituționale. După cum se menționează în Nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă a Republicii Moldova, jurisprudența Curții Constituționale a RM cunoaște două hotărîri contradictorii la acest subiect.

Astfel, prin Hotărîrea nr.8 din 15.02.2000 privind controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.395-XIV din 13 mai 1999 cu privire la avocatură, Curtea Constituțională a menționat că instituirea monopolului asupra prestării serviciilor juridice și excluderea dreptului altor juriști profesioniști, care dispun de calificare juridică, restrîng dreptul cetățeanului, conferit prin art.26 alin.(2) din Constituție, de a reacționa independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

Totodată, prin Hotărîrea Curții Constituționale nr.3 din 10.02.2011 privind controlul constituționalității unor prevederi ale art.I pct.5, art.II și art.III din Legea nr.102 din 28 mai 2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, art.10 al.3, lit.a) din Legea nr.1260-XV din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură, în pct.3.1 s-a menționat: "Curtea consideră că instituirea restricțiilor asupra reprezentării judiciare nu contravine normelor constituționale și celor internaționale, precum și regulilor generale ale unei societăți democratice, pentru următoarele motive:

Constituția (art.26 alin.(3) prevede că în tot cursul procesului părțile au dreptul la asistența unui avocat, înțelegînd prin aceasta o persoană care are calitatea de avocat, dobîndită în condițiile prevăzute de lege. Această prevedere este o puternică garanție, care previne desfășurarea unor activități de asistență juridică de către persoane necalificate, nesupuse controlului profesional.

Prevederile prin care se exclude dreptul altor juriști profesioniști de a acorda servicii de reprezentare în instanța de judecată nu restrîng dreptul cetățeanului, conferit prin art.26 alin.(2) din Constituție, de a reacționa independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale și de a alege modalitatea și mijloacele de reprezentare, stabilite prin lege.

Deși, în realitate, în cauzele civile reprezentanții neavocați ai persoanelor fizice și juridice exercită atribuții specifice avocatului, activitatea lor nu este subordonată unor exigențe etice sau profesionale, ceea ce subminează obligația pozitivă a statului de a asigura asistența juridică calificată în procedurile judiciare.

Noile amendamente privind reprezentarea judiciară răspund unor rațiuni de natură obiectivă, avînd drept scop de a face ordine într-un domeniu de importanță majoră pentru apărarea drepturilor și libertăților

fundamentale ale omului, de a anihila deficiențele în acordarea asistenței juridice în cauze civile prin excluderea din acest proces a persoanelor, care în activitatea lor nu se conduc de standardele deontologice și profesionale pe care în mod normal le implică avocatura.

Astfel, Curtea consideră nefondate argumentele autorilor sesizării privind instituirea prin aceste norme a „monopolului avocaților asupra prestării serviciilor juridice” și discriminării neavocaților, iar Hotărîrea Curții Constituționale nr.8 din 15 februarie 2000, invocată de către ei în acest context, irelevantă pentru prezenta cauză.

În concluzie, proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova vine în contradicție cu jurisprudența recentă a Curții Constituționale care recunoaște drept constituționale prevederile referitoare la acordarea asistenței juridice în instanțele judecătorești doar de către avocați.

13. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ jurisprudenței CtEDO. Proiectul/actul normativ nu este conform jurisprudenței CtEDO. Convenția Europeană pentru Drepturile Omului protejează explicit în articolul 6 alin.(1) dreptul la un proces echitabil, ceea ce implică acordarea fiecărei persoane a dreptului de acces eficient la justiție.

În jurisprudența sa Curtea Europeană s-a pronunțat asupra respectării art.6 din Convenție.

Astfel, în hotărîrea Meftah ș.a. contra Franței (26 iulie 2002, par.45) CtEDO a notat că, dreptul de a alege reprezentantul nu este absolut. În cazul în care persoana refuză să beneficieze de serviciile avocaților licențiați, acest fapt nu poate fi interpretat ca impunînd o obligație de a admite un alt reprezentant dorit de acesta, ci ca o renunțare la dreptul de a fi reprezentat (idem, par.46).

În hotărîrea Steel și Morris contra Regatului Unit (15 februarie 2005, par.63-72) CtEDO a constatat o violare a dreptului la apărare garantat de art.6 CEDO, pe motiv că reclamantii nu au putut beneficia, în cadrul unei cauze civile de defăimare, de serviciile unui avocat din oficiu, în pofida faptului că ei au beneficiat de consiliere ocazională.

Avînd în vedere constatările CtEDO în hotărîrile menționate mai sus, proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nu este conform cu jurisprudența CEDO.

14. Impactul proiectului/actului normativ prin prisma drepturilor omului. Proiectul/actul normativ limitează drepturile/libertățile. După cum reiese și din scopul proiectului de lege, realizarea unora din prevederile cuprinse în acesta, și anume, a celor referitoare la reprezentarea persoanelor de către rudele acestora pînă la al III-lea grad inclusiv, care sunt licențiați în drept și dețin împuternicirile respective, vor avea un impact pozitiv asupra populației.

Totodată, în contextul conformității proiectului cu standardele internaționale și europene, dreptul la apărare al persoanelor ar putea fi afectat, în cazul instituirii posibilității reprezentării în instanța de judecată de către persoane juridice care prestează servicii de consultanță și asistență juridică calificată, existînd riscul ca serviciile prestate să fie de o calitate necorespunzătoare.

15. Impactul gender al proiectului. Proiectul/actul normativ este gender neutru. Proiectul/actul normativ este gender neutru. Proiectul de lege nu reglementează aspectul gender. Nu au fost depistate norme care ar discrimina sau limita drepturile, libertățile și șansele femeilor în raport cu bărbații.

16. Analiza detaliată a textului proiectului.

Nr.	Articol	Text	Obiecții	Factorii de vulnerabilitate
1		Articol unic -		Vulnerabilitate Ar fi binevenită

	<p>Codul de procedură civilă a Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.111-115, art.451), cu modificările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:</p>	<p>1. Articolul 75: alineatul (1) va avea următorul cuprins:</p> <p>"(1) În procesul civil, persoanele fizice își pot apăra interesele personal, prin intermediul unui reprezentant, prin avocat sau avocat stagiar. Participarea personală în proces nu face ca persoana fizică să decadă din dreptul de a avea reprezentant sau avocat."</p> <p>...</p>	<p>Inserarea în conținutul acestui alineata termenului "reprezentant", fără precizarea circumstanțelor în care acesta poate interveni, sugerează posibilitatea de a recurge la serviciile unui reprezentant în orice categorie de litigii civile, în acest fel revenind la situația când asistența juridică în instanțele de judecată va fi acordată de persoane neautorizate, a căror profesionalism este unul îndoielnic, iar veniturile realizate neputînd fi controlate de către stat.</p>	<p>Prevederi necorespunzătoare normelor din legislația corelativă; Prevederi necorespunzătoare standardelor internaționale; Prevederi necorespunzătoare jurisprudenței Curții Constituționale; Prevederi necorespunzătoare jurisprudenței CtEDO; Prevederi care limitează drepturile/libertățile; Formulare ambiguă care permite interpretări abuzive.</p>	<p>următoarea formulare: în proces civil, persoanele fizice își pot apăra interesele personal, prin avocat, avocat stagiar sau reprezentant licențiat în drept, în interesul rudelor pînă la gradul III inclusiv.</p>
2		<p>la alineatul (2), textul "alți angajați împuterniciți ai persoanei juridice" se înlocuiește cu cuvintele "reprezentanții lor".</p>	<p>Înlocuirea expresiei "alți angajați împuterniciți ai persoanei juridice" cu cuvintele "reprezentanții lor", ar putea avea consecințe grave asupra subiecților ce stabilesc relații contractuale cu anumiți agenți economici care apelează la serviciile așa-numitor reprezentanți, care nefiind supuși nici unui</p>	<p>Vulnerabilitate Prevederi necorespunzătoare normelor din legislația corelativă; Prevederi necorespunzătoare standardelor internaționale; Prevederi necorespunzătoare jurisprudenței Curții Constituționale; Normă lacunară</p>	<p>Urmează a fi păstrată varianta actuală.</p>

			<p>control din parteastatuluiși neputînd fi atrași la răspundere pentru activitatea care o desfășoară, ar urmări prejudicierea intereselor cocontractanților sau a însuși subiectului care l-a solicitat ca reprezentant.</p> <p>Modificarea Codului de procedurăcivilă, prin care s-a exclus acordarea asistenței juridice din partea altor reprezentanți decît avocații, a avut drept scop anume preîntîmpinarea unor asemenea situații, cînd persoane a căror grad de pregătire profesionale sau probitatea morală nu poate fi confirmată de către nimeni, practică o activitatea ce ar putea aduce prejudiciemajore unor persoane juridice.</p>		
3	Art.76	<p>2. Se introduce art. 76 cu următorul cuprins:</p> <p>"Articolul 76. Persoanelecare pot fi reprezentanți în judecată</p>	<p>Reprezentarea în instanța de judecată prin intermediul asociațiilor obștești este asigurată prin Legea cu privire la asistența juridică</p>	<p>Vulnerabilitate Prevederi necorespunzătoarenormelor din legislația corelativă; Prevederi necorespunzătoare jurisprudenței Curții Constituționale;</p>	<p>De a exclude punctele b) și c), fiind acceptabilă doar reprezentarea de către o persoană licențiată în drept în interesulrudele sale pînă la</p>

	<p>(1) Reprezentant în judecată poate fi:</p> <p>a) orice persoană cu capacitate de exercițiu deplină, licențiată în drept, care are împuternicirile respective, legalizate în modul stabilit, în interesul rudelor pînă la gradul III inclusiv;</p> <p>b) asociația obștească care, potrivit statutului, promovează și protejează drepturile omului în interesul membrilor și beneficiarilor săi;</p> <p>c) persoana juridică care, potrivit statutului, prestează servicii de consultanță și asistență juridică calificată, în baza contractului de prestări de servicii.</p> <p>...</p>	<p>garantată de stat, care la art.35 alin.(1) prevede că, asociațiile obștești sunt în drept să acorde asistență juridică calificată, cu excepția reprezentării în cadrul procesului penal și contravențional. Această dispoziție este în corespundere cu scopul instituirii asociațiilor obștești determinat prin art.2 din Legea cu privire la asociațiile obștești, iar introducerea unor dispoziții în Codul de procedură civilă prin care asociația obștească ar fi în drept să exercite atribuția de reprezentare în procesul civil, contravine scopului instituirii acestor asociații, presupunînd realizarea unui profit de pe urma acordării asistenței juridice.</p> <p>Asistența juridică prestată de către persoane juridice, în cadrul cărora ar activa persoane ce nu ar deține licență de avocat ar putea atrage</p>	<p>Prevederi care limitează drepturile/libertățile; Normă lacunară și deficiență</p>	<p>gradul inclusiv.</p>	<p>III</p>
--	--	---	--	-------------------------	------------

numeroase riscuri pentru persoanele care ar fi eventualii clienți ai unor asemenea companii, din moment ce nimeni nu poate garanta calitatea serviciilor prestate de către asemenea persoane juridice, iar în caz de antrenare a răspunderii acestora s-ar putea ca păgubitul să nu-și poată recupera dauna ce i-a fost cauzată pe motiv că mărimea capitalului social al persoanei juridice în prezent, de obicei, este una redusă, iar răspunderea, pentru cele mai multe societăți comerciale existente se limitează la mărimea capitalului social.

Persoanele juridice care, potrivit statutului, prestează servicii de consultanță și asistență juridică calificată, în baza contractului de prestări de servicii, trebuie să apeleze la serviciile acelor persoane ce dețin licență de

			<p>avocat, fapt ce se constată în prezent, în acest fel statul asigurând acordarea unei asistențe juridice calificate, iar în caz de prejudiciere a subiecților care au apelat la serviciile acestei persoane juridice, nu doar persoana juridică ce prestează servicii de asistență juridică va putea fi atrasă la răspundere ci, avocatul personal va suporta sancțiuni de ordin disciplinar și pecuniar.</p>		
4		<p>2. Se introduce art. 76 cu următorul cuprins:</p> <p>"Articolul 76. Persoanele care pot fi reprezentanți în judecată</p> <p>...</p> <p>(2) Participanții la proces, cu excepția reprezentantului, pot fi asistați în judecată de un singur reprezentant ori de mai mulți reprezentanți care îi pot reprezenta în comun sau fiecare în parte.</p>	<p>Din conținutul acestui alineat rezultă că reprezentantul face parte din categoria participanților la procesul civil. Formularea propusă este deficientă, deoarece vine în contradicție cu prevederile art.55 al Codului de procedură civilă, care enumeră categoriile de participanți la procesul civil, or reprezentantul nu se regăsește printre aceștia în viziunea legiuitorului.</p>	<p>Vulnerabilitate</p> <p>Prevederi necorespunzătoare normelor din legislația corelativă; Normă lacunară și deficientă; Lacună de drept.</p>	<p>Conținutul alin.(2) se recomandă a fi următorul: "Participanții la proces pot fi asistați în judecată de un singur reprezentant ori de mai mulți reprezentanți care îi pot reprezenta în comun sau fiecare în parte".</p>

		...			
5	Art.79	3. La articolul 79 alineatul (5), cuvântul "avocat" se înlocuiește cu cuvintele "unui reprezentant sau avocat".	Formularealăsa loc de interpretare, nefiind specificat cine ar putea avea calitatea de reprezentant.	Vulnerabilitate Formulare ambiguă care permite interpretări abuzive.	Se recomandă înlocuirea cuvântului "avocat" cu expresia "unui reprezentant, licențiat în drept, cu care se află în relații de rudenie pînă la gradul III inclusiv sau avocat".
6	Art.81	5. La articolul 81, textul "persoanei juridice" se exclude.	Excluderea expresiei "persoanei juridice" ar sugera că reprezentarea este posibilă și în cazul persoanelor fizice, fără a fi specificat în ce situații, ceea ce ar lăsa loc pentru interpretări greșite.	Vulnerabilitate Formulare ambiguă care permite interpretări abuzive.	Expresia "persoanei juridice" necesită a fi menținută, fiind necesar de completat cu următoarea formulare: "sau reprezentantului persoaneifizice, care se află în relații de rudenie cu reprezentatul pînă la gradul III inclusiv".
7	Art.304	6. La articolul 304 alineatul (1), textul "asistat în judecată de avocat" se înlocuiește cu textul "asistată în judecată de un reprezentant sau avocat".	Adăugarea termenului "reprezentant", fără specificarea condițiilor în care acesta poate interveni, permite unele interpretări abuzive, nefiind clar cine ar putea fi acel reprezentant.	Vulnerabilitate Formulare ambiguă care permite interpretări abuzive.	Se recomandă următoarea formulare:textul "asistată în judecată de avocat" se înlocuiește cu textul "asistată în judecată de un reprezentant, licențiat în drept, cu care se află în relații de rudenie pînă la gradul III inclusiv sau avocat".
8	Art.316	7. La articolul 316 alineatul	Adăugarea termenului	Vulnerabilitate Formulare ambiguă care permite	Se recomandă ca textul "reprezentată în judecată de

	(1), textul "reprezentată în judecată de avocat" se înlocuiește cu textul "reprezentată în judecată de un reprezentant sau avocat".	"reprezentant", fără specificarea condițiilor în care acesta poate interveni, permite unele interpretări abuzive, nefiind clar cine ar putea fi acel reprezentant.	interpretări abuzive.	avocat" să fie înlocuit cu textul "reprezentată în judecată de un reprezentant, licențiat în drept, cu care se află în relații de rudenie pînă la gradul III inclusiv sau avocat".
--	---	--	-----------------------	--

Concluzii

În concluzia prezentului raport de expertiză menționăm următoarele:

Proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova are drept scop introducerea unor modificări la Codul de Procedură Civilă, prin care se va permite reprezentarea în judecată și a altor persoane în afară de avocați. Este vorba de persoane licențiate în drept ce vor putea reprezenta în interesele rudelor pînă la gradul III inclusiv, asociațiile obștești care promovează apărarea drepturilor omului pentru membrii și beneficiarii săi și persoanele juridice care prestează servicii de consultanță și asistență juridică calificată în baza contractului de prestări de servicii.

Proiectul de lege expertizat este parțial conform normelor constituționale și parțial conform legislației corelative, deoarece legiuitorul acordă un rol primordial în protejarea drepturilor și libertăților omului anume avocatului, care este exponentul unei profesii în care pot accede doar persoane bine pregătite și care urmează să se ghideze în activitatea lor de anumite standarde etice și deontologice. Din acest punct de vedere modificările propuse sunt în contradicție cu prevederile Legii cu privire la avocatură.

De asemenea, conformitatea parțială cu standardele internaționale, prevăd, după cum am menționat supra, că asistența juridică trebuie întotdeauna să presupună concursul unei persoane calificate pentru exercitarea unei profesii juridice conform reglementărilor statului interesat, iar reglementarea posibilității participării în procesul civil a unui reprezentant despre a cărui calificare nimeni nu poate da niște garanții contravin prevederilor internaționale.

Proiectul de lege vine în contradicție cu jurisprudența recentă a Curții Constituționale care recunoaște drept constituționale prevederile referitoare la acordarea asistenței juridice în instanțele judecătorești doar de către avocați și nu este în concordanță nici cu jurisprudența CtEDO, în cadrul căreia s-a specificat că atunci cînd persoana refuză să beneficieze de serviciile avocaților licențiați, acest fapt nu poate fi interpretat ca impunînd o obligație de a admite un alt reprezentant dorit de acesta, ci ca o renunțare la dreptul de a fi reprezentat.

Impactul pe care îl poate avea acest proiect de lege necesită a fi analizat prin prisma următoarei dihotomii:

a) instituirea posibilității prin care persoanele să fie reprezentate în proces de către un reprezentant, licențiat în drept, cu care se află în raporturi de rudenie pînă la gradul III, va fi recepționată pozitiv de către populație, care ar putea apela la persoane în care au o mai mare încredere și serviciile cărora ar putea fi gratuite. Careva consecințe negative legate de neprofesionalismul acestor reprezentanți, ar fi la un nivel redus datorită numărului nesemnificativ de asemenea cazuri de reprezentare, care s-ar constata în practica judiciară;

b) cît privește posibilitatea participării reprezentantului în alte cazuri decît cele în care se constată un grad de rudenie între reprezentant și reprezentat, astfel de prevederi ar afecta profund calitatea actului de justiție în general și, în special, eficiența dreptului la apărare de care urmează să beneficieze persoanele care au nevoie de asistență juridică calificată într-un proces civil. Acordarea dreptului de a fi reprezentanți în procesele civile persoanelor juridice care prestează servicii de consultanță și asistență

juridică ar însemna revenirea la situația existentă pînă în 2010 cînd orice absolvent al facultății de drept, indiferent de gradul de pregătire, ar putea dobîndi calitatea de reprezentant, și atunci, avînd în vedere problemele grave care se constată și în învățămîntul superior, calitatea serviciilor prestate ar putea fi una cel puțin dubioasă, or legiuitorul prin reformele care le promovează trebuie să creeze un cadru legal adecvat pentru îmbunătățirea calității serviciilor acordate de către avocați și nu pentru introducerea unor elemente care ar înrăutăți vizibil situația și așa destul de precară ce se constată în prezent.

În urma analizei proiectului de lege pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova se constată următorii factori de vulnerabilitate care afectează acest proiect: limitarea drepturilor/libertăților; prevederi necorespunzătoare jurisprudenței CtEDO; prevederi necorespunzătoare normelor din legislația corelativă; prevederi necorespunzătoare standardelor internaționale; prevederi necorespunzătoare jurisprudenței Curții Constituționale; norme lacunare și deficiente; formulări ambigue care lasă lor pentru interpretări abuzive.

Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției